

Akik előttünk jártak

Árkosi Ferenczi Kálmán (1850–1918)

Mint általában a költészet unitárius művelői, Ferenczi Kálmán sem tartozik a jól ismert és sokat emlegetett unitárius költők közé. Bár az Egyház a korabeli egyházi lapokban közzétett verseivel hozzájárul megismertetéséhez, mégis ma már vajmi keveset tudunk felőle.

Életrajzának összeállításához volt osztálytársa, Márkos Albert, Barabás Ábel és Vári Albert, mindhárman a kolozsvári Unitárius Kollégium tanárai és Gulyás Pál irodalomtörténész nyújt segítséget. Közlésük alapján tudjuk, hogy Árkoson születik, lelkészi családban. Iskolai tanulmányait Székelykeresztúron kezdi, majd Kolozsvárt folytatja, és itt is fejezi be.

Kolozsvári tanulóévei alatt az iskola igazgatója az a rendkívüli adminisztratív képességgel megáldott Boros Sándor, ki egyike azoknak a tanároknak, akik már a hazai (Kolozsvár) egyetemen szerzik meg képesítésüket. Ferenczi tanulóévei alatt kelnek versenyre az egyházi iskolák az államiakkal, kapnak államsegélyt és indulnak el az úton, melynek fölfelé ívelését az I. világháború töri ketté. A diákság életében jelentős újítás az esküdszék eltörlése, könyvtár és filológiai szertár létesítése, a magántanítás módosítása, tanterv készítése és tanulmányi kirándulások tartása.

Tanárai között van a történelemíró Kanyaró Ferenc, a jobb kezére megbénuló rajztanár, Nagy Gyula, az Egyházhoz 1882-ben csatlakozó Perédi József és a későbbi teológiai tanár Gálfi Lőrinc.

A szerény, feltűnést kerülő Ferenczi Kálmán közepes tanulónak bizonyul. A diákság korabeli kilengéseiben nem vesz részt, csupán csendes szemlélője azoknak. Egy-egy maró epigrammában vagy csípős szatírában örökíti meg társai mulatozását. Az Unitárius Kollégium akkori diáklapja – majd minden száma – közöl verseiből, főleg népdalt vagy balladát. De ír hazafias és szerelmes verseket is. A gimnáziumi tanulmányok befejezésével ódával búcsúztatja az iskolától társait.

Tanulmányai végeztével Pestre kerül. A Pénzügyminisztériumban kap tisztviselői állást. Ekkor tanulmányait a Kolozsvári Tudományegyetem jogi karán folytatja. Sokoldalúságára jellemzően nemcsak verseket, hanem novellákat is ír. Elbeszéléseivel is a székely nép életét, lelkületét és szokásait mutatja be. Munkái a Pesti Hírlapban, a Budapesti Naplóban, a Vasárnapi Újságban, és az Új Nemzedékben látnak napvilágot.

Ferenczi Kálmán a nyilvánosság elé 1904-ben, Budapesten kiadott „Költemények” című kötetével lép. Az Unitárius Közlönyben a kötet bemutatására Barabás Ábel tanár vállalkozik. Örömmel állapítja meg, hogy a már diák-költőként ismert Ferenczi ver-

sei a nyilvánosság előtt tisztességgel állják meg helyüket. Elmondja, hogy a több ciklusra oszló kötet legértékesebb darabjai a kuruc nóták között találhatók. Ferenczi – írja Barabás – mint minden más költő, ír a szenvedésről, a megtört lélekről és a szívről. Ezek is növelik költészetének értékét.

Ferenczinek – ugyancsak Budapesten – 1904-ben jelenik meg „Rajongó” című verses regénye. Vári Albert „Buzgóság” címen, az Unitárius Közlönyben (1905. 66. old.) számol be arról, hogy Ferenczi munkáiból 50-50 példányt ajándékoz a Székelyudvarhelyen építendő templomalap gyarapítására. Már csak ezért is ajánlja a könyv megvételét, melyet 2 koronáért Betegh Pál udvarhelyi könyvkereskedő árúsít.

Amit Ferenczi Kálmán életéről és költészetéről tudunk, nem sok.

Amit verseiben kifejez, hű tükre a székely nép életének és érzésvilágának. Bár munkái ma már csak könyvtárak polcain találhatók, érdemes azokat kézbe venni és elolvasni. Hiszen elődeinkről, illetve rólunk szólnak. Elmondják, hogy hogyan éltek elődeink. Miként gondolkodtak, milyen eszmékért lelkesedtek. Tanulságot szolgáltatnak a jövő építéséhez is azzal, hogy megmutatják azt az alapot, amelyre a jelent és a jövőt lehet és kell építeni.

* * *

NAGYAPÁM HALÁLÁRA
Írta Árkosi Ferenczi Kálmán
(részlet)

Zúgnak a harangok valahol nagy messze
Valahol nagy messze, mégis a szívembe
Fájó érzés támad...

Valami erős kéz a szívembe csapott.
Temetnek, temetnek egy jó öreg papot
Az én nagyapámat.

Zúgnak a harangok, szólnak a harangok,
Sötét mély bánatot fejez ki a hangjok,
S az a komor ének
Mintha nem is éppen kilencvennégy évet,
Mintha valami szép múltat temetnének,
Múltat temetnének
Múltat temetnének...

Mintha visszasírnák azt a félszázadot,
Mit a jó öreg pap csöndben kapálgatott
Az Úr szőlőjében.
Mintha visszasírnák azt a nemzedéket,
Mely a pokollal is viadalra lépett
Valamikor régen...

Megjelent az Unitárius Közlönyben
1900. 140. old.